

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

ترجمه

و کسانی که نسبت زنا به زنان پاکدامن و شوهردار می دهند و چهار شاهد نمی آورند، پس هشتاد تازیانه به آنان بزنید و گواهی آنان را هرگز نپذیرید که آنان همان افراد فاسقند.

تفسیر نور

نکته ها

گرچه در آیات قبل، سخن از کیفر زناکاران به میان آمد، اما اثبات زنا، امری آسان و سهل نیست، بلکه باید چهار نفر عادل به تحقق آن گواهی دهند و اگر کمتر از چهار نفر در دادگاه حاضر شوند، هر کدام هشتاد ضربه شلاق می خورند.

از امام صادق علیه السلام پرسیدند: چرا برای اثبات قتل دو شاهد لازم است، ولی برای اثبات زنا چهار شاهد؟ حضرت فرمود: با ثابت شدن قتل، يك نفر به کیفر می رسد، اما با اثبات زنا، دو نفر (زن و مرد زناکار). (۱۵)

در میان تهمت های گوناگون، تهمت زنا حدّ و قانون معین دارد و قرآن با صراحت بر آن تکیه کرده است. «ثمانین جلدۀ»

تهمت به قدری مهم است که در مجازات مجرم، فاصله ی تهمت زنا با خود زنا بیست ضربه شلاق است. «مأة جلدۀ - ثمانین جلدۀ»

کسی که به دیگران تهمت زنا بزند، شهادت و گواهی اش اعتبار ندارد. «لا تقبلوا لهم شهادة»

(۱۵) تفسیر کنزالدقائق.

پیام ها

- ۱- تهمت، به منزله‌ی پرتاب تیر و هجوم به آبروی مردم است. «یرمون»
- ۲- تهمت زدن به زنان همسر دار و پاکدامن، کیفر سخت‌تری دارد. «المحصنات»
- ۳- دفاع از حریم زنان پاکدامن واجب است. «یرمون المحصنات... فاجلدوهم»
- ۴- برای حفظ آبروی مردم، گاهی افراد متعدّد شلاق می‌خورند. «فاجلدوهم»
- ۵- تهمت، هم عقوبت بدنی دارد، «فاجلدوهم» هم اجتماعی، «لا تقبلوا لهم شهادة ابدًا» و هم اخروی. «اولئك هم الفاسقون»
- ۶- در فسق کسانی که به زنان پاکدامن تهمت می‌زنند، شك نکنید. «هم الفاسقون»
- ۷- شرط گواه شدن، عدالت است و گواهی فاسق قبول نیست. «لا تقبلوا لهم شهادة... هم الفاسقون»

تفسیر نمونه

حد ((زانی)) و ((زانیه))

می دانیم نام این سوره ، سوره نور است به خاطر آیه نور که یکی از چشمگیرترین آیات سوره است ، ولی گذشته از این ، محتوای سوره نیز از نورانیت خاصی برخوردار است ، به انسانها، به خانواده ها، به زن و مرد نور عفت و پاکدامنی می بخشد، به زبانها و سخنها نورانیت تقوی و راستی می دهد، به دلها و جانها نور توحید و خدا پرستی و ایمان به معاد و تسلیم در برابر الله علیه و آله و سلم (می دهد).

نخستین آیه این سوره در حقیقت اشاره اجمالی به مجموع بحثهای سوره دارد و می گوید: ((این سوره ای است که ما آن را فرو فرستادیم و واجب نمودیم ، و در آن آیات بینات نازل کردیم شاید شما متذکر شوید)) (سورة انزلناها و فرضناها و انزلنا فیها آیات بینات لعلکم تذکرون).

((سوره)) از ماده ((سور)) به معنی ارتفاع و بلندی بنا است ، سپس به دیوارهای بلندی که در گذشته اطراف شهرها برای حفظ از هجوم دشمنان می کشیدند، سور اطلاق کرده اند، و از آنجا که این دیوارها شهر را از منطقه بیرون جدا می کرد،

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۵۸

تدریجا این کلمه به قطعه و بخش از چیزی - از جمله قطعه و بخشی از قرآن که از بقیه جدا شده است - اطلاق گردیده .

بعضی از ارباب لغت نیز گفته اند که ((سوره)) به بناهای زیبا و بلند و برافراشته گفته می شود، و به بخشهای مختلف از يك بنای بزرگ نیز سوره می گویند، به همین تناسب به بخشهای مختلف قرآن که از یکدیگر جدا است سوره اطلاق شده است .

به هر حال این تعبیر، اشاره به این حقیقت است که تمام احکام و مطالب این سوره اعم از عقائد و آداب و دستورات همه دارای اهمیت فوق العاده ای است زیرا همه از طرف خداوند نازل شده است .

مخصوصا جمله ((فرضاها)) (آن را فرض کردیم) با توجه به معنی ((فرض)) که به معنی قطع می باشد نیز این معنی را تاءکید می کند.

تعبیر به ((آیات بینات)) ممکن است اشاره به حقایقی از توحید و مبدء و معاد و نبوت باشد که در آن مطرح شده ، در برابر ((فرضا)) که اشاره به احکام و دستوراتی است که در این سوره ، بیان گردیده ، و به عبارت دیگر یکی اشاره به عقائد است و دیگری اشاره به ((احکام)).

این احتمال نیز وجود دارد که منظور از ((آیات بینات))، دلائلی است که برای احکام مفروض در این سوره آمده است .

جمله ((لعلکم تذکرون)) (شاید شما متذکر شوید) بار دیگر این واقعیت را در نظرها مجسم می کند که ریشه همه اعتقادات راستین و برنامه های عملی اسلام در درون فطرت انسانها نهفته است ، و بر این اساس ، توضیح آنها یکنوع ((تذکر و یاد آوری)) محسوب می شود.

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۵۹

بعد از این بیان کلی ، به نخستین دستور قاطع و محکم پیرامون زن و مرد زناکار پرداخته می گوید: ((زن و مرد زناکار را هر يك صد تازیانه بزنید)) (الزانية و الزانی فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة).

و برای تاءکید بیشتر اضافه می کند ((هرگز نباید در اجرای این حد الهی گرفتار رفت (و محبت کاذب و دروغین) شوید، اگر به خدا و روز جزا ایمان دارید)) (و لا تاخذکم بهما رافة فی دین الله ان کنتم تؤ منون بالله و الیوم الاخر).

و سر انجام در پایان این آیه به نکته دیگری برای تکمیل نتیجه گیری از این مجازات الهی اشاره کرده می گوید: ((و باید گروهی از مؤ منان حضور داشته باشند و مجازات آن دو را مشاهده کنند)) (و لیشهد عذابهما طائفة من المؤمنین).

در واقع این آیه مشتمل بر سه دستور است :

۱ - حکم مجازات زنان و مردان آلوده به فحشاء (منظور از زنا آمیزش جنسی مرد و زن غیر همسر و بدون مجوز شرعی است).

۲ - تاءکید بر این که در اجرای این حد الهی گرفتار محبتها و احساسات بی مورد نشوید، احساسات و محبتی که نتیجه ای جز فساد و آلودگی اجتماع ندارد منتها برای خنثی کردن انگیزه های این گونه احساسات مسأله ایمان به خدا و روز جزا را پیش می کشد چرا که نشانه ایمان به مبدء و معاد، تسلیم مطلق در برابر فرمان او است ، ایمان به خداوند عالم حکیم سبب می شود که انسان بداند هر حکمی فلسفه و حکمتی دارد و بی دلیل تشریع نشده ، و ایمان به معاد سبب می شود که انسان در برابر تخلفها احساس مسئولیت کند.

لله علیه و آله و سلّم) نقل شده که توجه به آن لازم است : یؤ تی بوال نقص من الحد سوطا فیقال له لم فعلت ذاك ؟ فیقول : رحمة لعبادك ، فیقال له انت ارحم بهم منی ؟! فیؤ مر به الی النار، و یؤ تی بمن زاد سوطا، فیقال له لم فعلت ذلك ؟ فیقول لينتهوا عن معاصيك ! فیقول : انت احکم به منی ؟! فیؤ مر به الی النار! ((روز قیامت بعضی از زمامداران را که يك

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۰

تازیانه از حد الهی کم کرده اند در صحنه محشر می آورند و به او گفته می شود چرا چنین کردی ؟ می گوید: برای رحمت به بندگان تو! پروردگار به او می گوید: آیا تو نسبت به آنها از

من مهربانتر بودی؟! و دستور داده می شود او را به آتش بیفکنید! دیگری را می آورند که يك تازیانه بر حد الهی افزوده ، به او گفته می شود: چرا چنین کردی ؟ در پاسخ می گوید: تا بندگان از معصیت تو خودداری کنند! خداوند می فرماید: تو از من آگاهتر و حکیمتر بودی؟! سپس دستور داده می شود او را هم به آتش دوزخ ببرند)).

۳ - دستور حضور جمعی از مؤمنان در صحنه مجازات است چرا که هدف تنها این نیست که گنهگار عبرت گیرد، بلکه هدف آنست که مجازات او سبب عبرت دیگران هم شود، و به تعبیر دیگر: با توجه به بافت زندگی اجتماعی بشر، آلودگی های اخلاقی در يك فرد ثابت نمی ماند، و به جامعه سرایت می کند، برای پاکسازی باید همانگونه که گناه برملا شده مجازات نیز برملا گردد.

و به این ترتیب اساس پاسخ این سؤال که چرا اسلام اجازه می دهد آبروی انسانی در جمع بریزد روشن می شود، زیرا مادام که گناه آشکار نگردیده و به دادگاه اسلامی کشیده نشده است ((خداوند ستار العیوب)) راضی به پرده دری نیست اما بعد از ثبوت جرم و بیرون افتادن راز از پرده استتار، و آلوده شدن جامعه و کم شدن اهمیت گناه ، باید به گونه ای مجازات صورت گیرد که اثرات منفی گناه خنثی شود و عظمت گناه به حال نخستین باز گردد.

اصولا در يك جامعه سالم باید ((تخلف از قانون)) با اهمیت تلقی شود، مسلما اگر تخلف تکرار گردد آن اهمیت شکسته می شود و تجدید آن تنها با علنی شدن کیفر متخلفان است .

این واقعیت را نیز از نظر نباید دور داشت که بسیاری از مردم برای

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۱

حیثیت و آبروی خود بیش از مسأله تنبیهات بدنی اهمیت قائلند، و همین علنی شدن کیفر ترمز نیرومندی بر روی هوسهای سرکش آنها است .

از آنجا که در آیه مورد بحث سخن از مجازات زن و مرد زناکار در میان است ، به همین مناسبت سؤال پیش می آید که ازدواج مشروع با چنین زنان چه حکمی دارد؟

آیه سوم این سؤال را چنین پاسخ می گوید: ((مرد زناکار جز با زن آلوده دامان یا مشرك و بی ایمان ازدواج نمی کند، همانگونه که زن آلوده دامان جز با مرد زانی یا مشرك پیمان همسری نمی بندد)) (الزانی لا ینکح الا زانیة او مشرکة و الزانیة لا ینکحها الا زان او مشرك).

((و این کار بر مؤمنان تحریم شده است)) (و حرم ذلك على المؤمنین).

در اینکه این آیه بیان يك حکم الهی است ، یا خبر از يك قضیه خارجی و طبیعی ؟ در میان مفسران گفتگو است :

بعضی معتقدند آیه تنها يك واقعیت عینی را بیان می کند که آلودگان همیشه دنبال آلودگان می روند، و همجنس با همجنس پرواز می کند، اما افراد پاك و با ایمان هرگز تن به چنین آلودگیها و انتخاب همسران آلوده نمی دهند، و آن را بر خویشتن تحریم می کنند، شاهد این تفسیر همان ظاهر آیه است که به صورت ((جمله خبریه)) بیان شده .

ولی گروه دیگر معتقدند که این جمله بیان يك حکم شرعی و الهی است مخصوصا می خواهد مسلمانان را از ازدواج با افراد زناکار باز دارد، چرا که بیماریهای اخلاقی همچون بیماریهای جسمی غالبا واگیردار است .

و از این گذشته این کار یکنوع ننگ و عار برای افراد پاك محسوب می شود.

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۲

بعلاوه فرزندان که در چنین دامانهای لکه دار یا مشکوکی پرورش می یابند سر نوشت مبهمی دارند.

روی این جهات اسلام این کار را منع کرده است .

شاهد این تفسیر جمله و حرم ذلك على المؤمنین است که در آن تعبیر به تحریم شده .

لله عليه و آله و سلم) و سایر پیشوایان معصوم (علیهمالسلام) در این زمینه به ما رسیده و آن را به صورت يك حکم تفسیر کرده اند.

حتی بعضی از مفسران بزرگ در شائن نزول آیه چنین نوشته اند: ((مردی از مسلمانان از الله عليه و آله و سلم) اجازه خواست که با ((ام مهزول)) - زنی که در عصر جاهلیت به آلودگی معروف بود و حتی پرچمی برای شناسائی بر در خانه خود نصب کرده بود! - ازدواج کند، آیه فوق نازل شد و به آنها پاسخ گفت)).

در حدیث دیگری نیز از امام باقر (علیه السلام) و امام صادق (علیه السلام) می خوانیم : ((این الله عليه و آله و سلم) آلوده زنا بودند، خداوند مسلمانان را از ازدواج با آنها نهی کرد، و هم اکنون نیز مردم مشمول این حکمند هر کس مشهور به این عمل شود، و حد الهی به او جاری گردد، با او ازدواج نکنید تا توبه اش ثابت شود)).

این نکته نیز لازم به یاد آوری است که بسیاری از احکام به صورت جمله خبریه بیان شده است ، و لازم نیست همیشه احکام الهی به صورت جمله ((امر)) و ((نهی)) باشد.

ضمناً باید توجه داشت که عطف ((مشرکان)) بر ((زانیان)) در واقع برای

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۳

بیان اهمیت مطلب است ، یعنی گناه ((زنا)) همطراز گناه ((شرك)) است ، چرا که در بعضی از روایات نیز وارد شده که ((شخص زناکار در آن لحظه ای که مرتکب این عمل می شود از ایمان الله عليه و آله و سلم)... لا یزن الزانی حین یزنی و هو مؤ من و لا یسرق السارق حین یسرق و هو مؤ من فانه اذا فعل ذلك خلع عنه الايمان كخلع القميص): ((شخص زناکار به هنگامی که مرتکب این عمل می شود، مؤ من نیست ، و همچنین سارق به هنگامی که مشغول دزدی است ایمان ندارد، چرا که به هنگام ارتکاب این عمل ، ایمان را از او بیرون می آورند همانگونه که پیراهن را از تن))!.

نکته ها:

۱ - مواردی که حکم زنا اعدام است

آنچه در آیه فوق در مورد حد زنا آمده است يك حکم عمومی است که موارد استثنائی هم دارد از جمله زنای محصن و محصنه است که حد آن با تحقق شرائط اعدام است .

منظور از ((محصن)) مردی است که همسری دارد و همسرش در اختیار او است ، و ((محصنه)) به زنی می گویند که شوهر دارد و شوهرش نزد او است ، هر گاه کسی با داشتن چنین راه مشروعی باز هم مرتکب زنا بشود حد او اعدام می باشد، شرائط و کیفیت اجرای این حکم در کتب فقهی مشروحا آمده است .

و نیز زنای با محارم حکم آن اعدام است .

همچنین زنای به عنف و جبر که حکم آن نیز همین است .

البته در بعضی از موارد علاوه بر مسأله تازیانه ، تبعید و پاره ای دیگر از

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۴

مجازات‌ها نیز وجود دارد که شرح آن را باید در کتب فقهیه خواند.

۲ - چرا زانیه مقدم ذکر شده ؟

بدون شك این عمل منافی عفت از همه کس قبیح است ، ولی از زنان زشت تر و قبیحتر است ، چرا که آنها از حجب و حیای بیشتری برخوردارند، و شکستن آن دلیل بر تمرد شدیدتری است .

از این گذشته عواقب شوم این امر گرچه دامنگیر هر دو می شود اما در مورد زنان ، عواقب شومش بیشتر است .

این احتمال نیز وجود دارد که سر چشمه وسوسه این کار بیشتر از ناحیه آنها صورت می گیرد و در بسیاری از موارد عامل اصلی محسوب می شوند.

مجموع این جهات سبب شده که زن آلوده بر مرد آلوده در آیه فوق مقدم داشته شده است . ولی زنان و مردان پاکدامن و با ایمان از همه این مسائل برکنارند.

۳ - مجازات در حضور جمع چرا؟

آیه فوق که به صورت امر است وجوب حضور گروهی از مؤمنان را به هنگام اجرای حد زنا می رساند، ولی ناگفته پیداست که قرآن شرط نکرده حتما در ملاء عام این حکم اجرا شود، بلکه بر حسب شرائط و مصالح متفاوت می گردد حضور سه نفر و بیشتر کافی است ، مهم آن است که قاضی تشخیص دهد حضور چه مقدار از مردم لازم است .

فلسفه این حکم نیز روشن است ، زیرا همانگونه که گفتیم اولاً درس

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۵

عبرتی برای همگان است و سبب پاکسازی اجتماع ثانیاً شرمساری مجرم مانع ارتکاب جرم در آینده خواهد شد.

ثالثاً هر گاه اجرای حد در حضور جمعی انجام شود قاضی و مجریان حد متهم به سازش یا اخذ رشوه یا تبعیض و یا شکنجه دادن و مانند آن نخواهند شد. رابعاً حضور جمعیت مانع از خودکامگی و افراط و زیاده روی در اجرای حد می گردد.

خامساً ممکن است مجرم بعد از اجرای حد به ساختن شایعات و اتهاماتی در مورد قاضی و مجری حد بپردازد که حضور جمعیت موضع او را روشن ساخته و جلو فعالیت های تخریبی او را در آینده می گیرید و فوائد دیگر.

- 4 حد زانی قبلاً چه بوده است ؟

از آیه ۱۵ و ۱۶ سوره نساء چنین بر می آید که قبل از نزول حکم سوره نور درباره زناکاران و

زنان بد کار اگر محصنه بوده اند مجازات آنها زندان ابد تعیین شده است (فامسکوهن فی البیوت حتی یتوفاهن الموت) و در صورتی که غیر محصن بوده اند مجازات آنها ایذاء و آزار بوده است (فاذوهما).

ولی مقدار این آزار معین نشده است، اما آیه مورد بحث آن را در یکصد تازیانه محدود و معین نموده، بنابراین حکم اعدام در مورد محصنه جایگزین زندان ابد، و حکم یکصد تازیانه حد و حدودی برای حکم آزار است (برای توضیح بیشتر به جلد سوم تفسیر نمونه صفحه ۳۰۶ به بعد ذیل آیه ۱۵ و ۱۶ سوره نساء مراجعه فرمائید).

- ۵ افراط و تفریط در اجرای حد ممنوع!

بدون شك مسائل انسانی و عاطفی ایجاب می کند که حداکثر کوشش

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۶

به عمل آید که هیچ فرد بیگناهی گرفتار کیفر نگردد، و نیز تا آنجا که احکام الهی اجازه عفو و گذشت را می دهد عفو و گذشت شود، ولی بعد از ثبوت جرم و مسلم شدن حد باید قاطعیت به خرج داد و از احساسات کاذب و عواطف دروغین که برای نظام جامعه زیانبخش است بپرهیزند.

مخصوصا در آیه مورد بحث تعبیر به ((فی دین الله)) شده، یعنی هنگامی که حکم، حکم خدا است کسی نمی تواند بر خداوند رحمان و رحیم پیشی گیرد.

در اینجا از غلبه احساسات محبت آمیز نهی شده، زیرا اکثریت مردم دارای چنین حالتی هستند و احتمال غلبه احساسات محبت آمیز بر آنها بیشتر است، ولی نمی توان انکار کرد که اقلیتی وجود دارند که طرفدار خشونت بیشتری می باشند، این گروه نیز - همانگونه که سابقا اشاره کردیم - از مسیر حکم الهی منحرفند و باید احساسات خود را کنترل کنند، و بر خداوند پیشی نگیرند که آن نیز مجازات شدید دارد.

- ۶ شرایط تحریم ازدواج با زانی و زانیه

گفتیم ظاهر آیات فوق تحریم ازدواج با زانی و زانیه است، البته این حکم در روایات اسلامی

مقید به مردان و زنانی شده است که مشهور به این عمل بوده و توبه نکرده اند، بنابراین اگر مشهور به این عمل نباشند، یا از اعمال گذشته خود کناره گیری کرده و تصمیم بر پاکی و عفت گرفته ، و اثر توبه خود را نیز عملاً نشان داده اند، ازدواج با آنها شرعاً بی مانع است. اما در صورت دوم به این دلیل است که عنوان)) زانی ((و)) زانیه ((بر آنها صدق نمی کند، حالتی بوده است که زائل شده ، ولی در صورت اول ، این قید از روایات اسلامی استفاده شده و شاعن نزول آیه نیز آن را تایید می کند.

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۷

در حدیث معتبری از امام صادق (علیه السلام) می خوانیم که فقیه معروف)) زراره ((از آن حضرت پرسید تفسیر آیه الزانی لا ینکح الا زانیه ... چیست ؟
امام فرمود: هن نساء مشهورات بالزنا و رجال مشهورون بالزنا، قد شهرُوا بالزنا و عرفوا به ، و الناس الیوم بذلك المنزل ، فمن اقیم علیه حد الزنا، او شهر بالزنا، لم ینبغ لا حد ان یناکحه حتی یعرف منه توبته:
((این آیه اشاره به زنان و مردانی است که مشهور به زنا بوده و به این عمل زشت شناخته شده بودند، و امروز نیز چنین است ، کسی که حد زنا بر او اجرا شود یا مشهور به این عمل شنیع گردد سزاوار نیست احدی با او ازدواج کند، تا توبه او ظاهر و شناخته شود.))
این مضمون در روایات دیگر نیز آمده است.

7- فلسفه تحریم زنا

فکر نمی کنیم عواقب شومی که به خاطر این عمل دامان فرد و جامعه را می گیرید بر کسی مخفی باشد ولی توضیح مختصری در این زمینه لازم است:
پیدایش این عمل زشت و گسترش آن بدون شك نظام خانواده را در هم می ریزد.
رابطه فرزند و پدر را مبهم و تاریک می کند.
فرزندان فاقد هویت را که طبق تجربه تبدیل به جنایتکاران خطرناکی می شوند در جامعه زیاد

می کند.

این عمل ننگین سبب انواع برخوردها و کشمکشها در میان هوسبازان است.

تفسیر نمونه جلد ۱۴ صفحه ۳۶۸

بعلاوه بیماریهای روانی و آمیزشی که از آثار شوم آن است بر کسی پنهان نیست.